

Tekijä
William Velmala
Tarkastaja
Ella Kilpeläinen
E-mail
ella.kilpelainen@afry.com
Date
03/04/2020

Vastaanottaja
Elementis Minerals B.V. Suomen
sivuliike / Teemu Juutinen

Lepakoiden esiintyminen Uutelan kaivospiirin alueella

Lepakoiden esiintymistä Uutelan kaivospiirin alueella on selvitetty olemassa olevien aineistojen, muiden maastokartoitusten yhteydessä tehtyjen maastokatselmusten sekä ilmakuva- ja karttatarkastelujen perusteella. Alueen lepakkopotentiaali on lähtökohtaisesti hyvin alhainen ja kuten YVA-menettelyä varten tehdyssä luontoselvityksessä sanotaan, lepakoita esiintyy alueella kaikesta päätellen vain yksittäin. Lepakot saattavat vierailia kaivospiirin alueella satunnaisesti, esimerkiksi ruokailla Likolammen tai esiselkeytsaltaiden lähistöllä ja käyttää tilapäisesti alueella sijaitsevia kiviröykkiöitä tai kalliohalkeamia päiväpiiloina. Kaivospiirin alueella ei kuitenkaan ole lepakoiden merkittäviä lisääntymisyhdyskuntia tai tärkeitä ruokailualueita.

Kainuun korkeudella kaikkien lepakoiden tiheydet ovat jo hyvin alhaisia, johtuen valoisista kesäoista. Erityisesti siippalajit karttavat valoa, mutta pohjanlepakko sietää sitä paremmin. Kainuun korkeudella esiintyvistä lajeista kaivospiirin alueella voivat mahdollisesti esiintyä pohjanlepakko sekä isoviiksi- ja viiksisiippa. Vesisiippa ei ole alueella todennäköinen, koska laji on riippuvainen vesistöistä, jollaisia kaivospiirin alueella tai sen lähistöllä ei ole. Korvayökkö sen sijaan on vahvasti kulttuuriympäristöjen laji ja hankealue on lajin levinneisyyden äärirajalla – siitä tunnetaan näin pohjoisesta vain muutama havainto kautta aikain. Suomen muut lepakkolajit eivät esiinny näin pohjoisessa lainkaan. (Lappalainen 2002, Tidenberg ym. 2019)

Hankealueen elinympäristöt eivät ole lepakoille suotuisia, koska Suomessa lepakot elävät enimmäkseen kulttuuriympäristöissä (Lappalainen 2002), joita kaivospiirin alueella ei ole. Alueella ei myöskään ole sellaisia kulttuuriympäristöjen alueiden kokonaisuuksia, joilla voisi sijaita pohjalepakon tai isoviiksi- ja viiksisiipan merkittäviä lisääntymisyhdyskuntia. Kaivospiirin alueella ei ole säännöllisiksi lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi soveltuvia kohteita. Kuten EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajien oppaassa (Nieminen & Ahola 2017) kerrotaan koskien kaikkia luontodirektiivin liitteen IV lajeja, lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tulee olla säännöllisesti käytettyjä, jolloin ne ovat myös asumattomina suojeltuja. Säännöllisyys edellyttää joko eri vuosina tai vuoden aikana toistuvaa käyttöä. Tulkintaohjeessa todetaan lisäksi, että vain silloin tällöin käytetyt paikat eivät yleensä ole määriteltävissä lisääntymis- tai levähdyspaikoiksi. Tilapäisiä ja epäsäännöllisesti käytettyjä päiväpiiloja ei siten lasketa lisääntymis- ja levähdyspaikoiksi.

Pohjanlepakko todennäköisesti esiintyy hankealueella, koska se on ainoa hankealueen korkeudella yleisenä elävä laji. Laji elää myös metsäisissä elinympäristöissä, mutta se välttelee laajoja aukeita alueita. Siksi sen esiintyminen kaivospiirin tuntumassa on epätodennäköistä. Uuden kaivospiirin metsäisillä alueilla sitä mahdollisesti tavataan harvakseltaan, kuten missä tahansa suomalaisessa metsämaastossa.

Isoviiksi- ja viiksisiippa on alueella mahdollisia, joskin uuden kaivospiirin alueella on erittäin vähän sellaisia varttuneita, synkkiä kuusikoita, jotka kesäaikaan kuuluvat näiden siippalajien elinympäristöön. Valoa karttavina lajeina ne viihtyvät nimenomaan metsien synkissä ja tiheissä osissa. Kaivospiirin alue sen sijaan on pääsääntöisesti metsätalouden piirissä olevaa harvaa ja nuorta metsää, joka ei tarjoa siipojen tarvitsemää suojaa.

Lepakoita siis todennäköisesti esiintyy alueella, mutta yksilö- ja lajimäärät ovat selvityksen mukaan pienet. Hankkeen vaikutukset lepakoihin aiheutuvat metsämaaston häviämisestä, mutta vaikutus on lähtökohtaisesti pieni, huomioiden alhainen lepakkopotentiaali ja vastaavan, korvaavan metsämaaston runsauden hankealueen välittämässä läheisyydessä.

Lepakot myös saattavat käyttää satunnaisesti kaivoksen alueen kiviröykkiöitä, kalliohalkeamia tai muita rakenteita päiväpiiloina, mutta tällaiset paikat tulevat pikemminkin lisääntymään alueella hankkeen vaikutuksesta, joten vaikutukset eivät välttämättä ole kokonaisuutena haitallisia. Samoin erilaisten vesialtaiden määrä ja koko tulee kasvamaan, mikä voi tarjota vesistöjen ympäristössä mielellään saalistaville lepakoille uusia paikkoja ruokailla, tai ainakin vaihtelua niiden seudulla tavanomaisemmin käyttämiin metsäisiin ruokailuympäristöihin.

Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen julkaisemassa kartoitusohjeessa (2012) suositellaan, että lepakkoselvityksissä lepakoiden esiintymisalueet rajataan kolmeen luokkaan. Luokka I on EU:n luontodirektiivin mukainen lisääntymis- ja levähdyspaikka, jonka hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulaissa kielletty. Luokan II lepakkoalue on EUROBATS-sopimuksessa tarkoitettu tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti, jonka on huomioitava alueen maankäytössä. Luokka III tarkoittaa muuta lepakoiden säännöllisesti käyttämää aluetta, joka suositellaan huomioimaan mahdollisuuksien mukaan maankäytössä, mutta jolla ei ole varsinaista lain suojaa.

Uutelan uuden kaivospiirin alueella lepakoita esiintyy selvitysten perusteella niin satunnaisesti ja vähäisessä määrin, että alueella ei ole tunnistettavissa edellä esitetyn luokituksen mukaisia alueita. Tulkinta alueen soveltuvuudesta lepakoille on tehty maastokatselmuksen, karttojen ja ilmakuvien tutkimisen sekä lepakoista Suomessa julkaistun kirjallisuuden perusteella. Tarvetta maastokartoitukselle arvioitiin YVA-menettelyn aikaan ja tuolloin kaivospiirin alueen lepakkopotentiaali tunnistettiin niin alhaiseksi, että tarvetta maastokartoituksille ei ollut.

Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen ohjeistus (2012) lepakkokartoitusten suunnittelemiseksi tarjoaa kaavion, jolla maastokartoitusten tarvetta voidaan arvioida. Kaavion mukaan hankealueilla, joilla lepakoiden esiintymisen todennäköisyys on pieni ja vaikutukset lepakoihin pienet, varsinaista maastokartoitusta ei tarvita, vaan selvitys on riittävä pelkkien taustatietojen perusteella. Uutelan kaivospiirin alueella lepakoiden esiintymisen todennäköisyys on pieni ja hankkeen vaikutukset vähäiset tai olemattomat. Siten varsinaiset maastokartoitukset eivät ole tarpeen, vaan maastokatselmuksen, kartta- ja ilmakuvien sekä lepakkokirjallisuuden perusteella saatu arvio alueen lepakkopotentiaalista antaa riittävän taustan vaikutusarvioinnille ja lepakoiden huomioon ottamiseksi hankkeessa.

Kirjallisuus

Lappalainen, M. 2002. Lepakot – salaperäiset nahkasiivet. – Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Suomen Ympäristö 1/2017. – Ympäristöministeriö.

Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry. 2012. Suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.

Tidenberg, E.-M., Liukko, U.-M. & Stjernberg, T. 2019. Atlas of Finnish bats. — Ann. Zool. Fennici 56: 207–250.